

НАПРЯМ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Василенко П. В.,

4 курс, 401 група

Національного авіаційного університету

Науковий керівник: Струк І. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології і перекладу

Національного авіаційного університету

ВІДТВОРЕННЯ ПРОВЕРБІУМА В ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ДЖ. К. РОЛІНГ)

Одним із основних напрямків розвитку сучасного перекладознавства є розробка питань, пов'язаних з проблемами перекладу художньої літератури, і зокрема, відтворення провербіума. Провербіум є частиною групи небагаточисленних еквівалентів, до яких відносять найістотніші явища і реалії дійсності: прислів'я, приказки (приповідки) та їх жанрові різновиди – вітання, побажання, прокльони, порівняння, прикмети, каламбури, тости. Формула двосторонньої еквівалентності виключає перекладацьку проблему. Вона виникає тоді, коли з'являється варіативність: можливість встановлення різних відповідників. Частина різновидів не має сталих, закріплених традицією відповідників. Це відбувається тоді, коли провербіум є носієм стилістичної інформації, що обов'язково передбачає варіативність перекладацьких рішень.

Стилістична мовотворчість, як сфера інтерпретації і творчих перекладацьких рішень завжди привертає увагу перекладознавців. Крім того, дослідження в області малих жанрів фольклорної прози висвітлюють експресивний потенціал порівнюваних мов. Наступним чинником, який зумовлює актуальність досліджуваної проблеми, є загострення полеміки між дослідниками творчості Ролінг, що не мають згоди щодо функціонування провербіума в її творах про Гаррі Поттера. Контекстуальний аналіз та лінгвістична кваліфікація провербіума Дж. К. Ролінг в мові оригіналу та мовах перекладу

сприятиме поглибленому вивченню особливостей відтворення авторського ідіостилю та ментальних механізмів моделювання «комічного» та «негативного», увиразнюючи актуальність дослідження.

Метою дослідження став комплексний аналіз особливостей перекладу з англійської українською мовою каламбуру та негативних волюнтаривів циклу дитячих творів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера. Об'єктом дослідження виступили 60 прикладів провербіума, з них 31 приклад каламбуру (51,6%) та 29 прикладів негативних волюнтаривів (48,4%), вилучених методом наскрізної вибірки з циклу англомовних фантазійних романів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера та їх відповідники українською мовою.

Предметом дослідження є особливості передачі провербіума англомовних фантазійних творів українською мовою.

Вивчення провербіумів неодноразово ставало предметом наукових досліджень різних галузей знань – від лінгвістики та перекладознавства. Так, серед дослідників прислів'їв та приказок були відомі зарубіжні лінгвісти – І. Снегірьов, Ф. Буслаєв, В. Даль та ін. Серед українських дослідників можна назвати імена В. Смирницького, Г. Ількевича, П. Чубинського, М. Сумцова, О. Потєбні, В. Перетца, З. Лановик, Б. Лановик, І. Струк та інших. Однак сучасне перекладознавство все ще не знайшло однозначної відповіді на шляхи їх відтворення виходячи з перекладацької дихотомії – креативність/творчість.

Існує декілька способів перекладу провербіумів: буквальний, за змістом, знаходження відповідностей та описовий. Кожен з цих способів має специфіку використання для найефективнішого результату перекладу. При цьому важливо враховувати контекст та національно-специфічні, образні та стилістичні особливості тексту, який перекладається. У серії романів про Гаррі Поттера Дж. К. Ролінг найпоширенішими провербіумами є негативні волюнтариви та каламбури.

Негативні волюнтариви, або прокльони, – «своєрідні форми вираження почуття незадоволення, обурення, досади, гніву з висловленням побажання зла чи загибелі іншій людині» [1, с. 543]. Волюнтариви поділяються на закляття, побудовані за допомогою латинських слів, та закляття, утворені за допомогою англійської мови. У свою чергу закляття можна поділити на дві групи: закляття-латинізми та закляття, утворені засобами рідної (англійської) мови. При перекладі так званих «заклять» – словесних формул, які

використовуються чарівниками при здійсненні магічних дій, перекладач передає за допомогою транскрибування. Тексти цих заклять являють собою переважно латинські лексеми, а отже і англомовним читачем вони сприймаються певною мірою як іноземні (щоправда, кореневі морфемі цих лексем досить часто нагадують їх англійські відповідники). Тут, одразу, важливо зазначити, що перенесення автентичного тексту у «провербіальний фонд іншої культури є багатоступеневим і важким завданням: його багатозначність схожа на підводний айсберг, котрий постійно перебуває у русі. Зловити, зафіксувати контекст висловлювання» тексту – єдиний шанс, щодо його адекватного відтворення [4].

«*The incantation is this – «Lupin cleared his throat. «Expecto patronum!»*» [6, с. 238]. «*А магічна формула звучить так ... – прокашлявся Люпин, – Експекто патронум!»*» [2, с. 206]. У даному випадку при перекладі закляття використовується прийом транслітерації. Його компоненти з латинської мови можна перекласти так: «*expecto*» – «чекаю», «*pantonus*» – «заступник», «охоронець», це закляття використовується, щоб відігнати дементорів, тим самим захистити себе.

Найскладнішими за образністю і найпарадоксальнішими за висловом є каламбури – сталі фрази, побудовані на зіставленні чи поєднанні несполучуваних, несумісних понять та явищ, що набуває форми нісенітниць. Вони вживаються здебільшого в сатиричному, іронічному контексті [1, с. 545]. В оригіналі виділено три види каламбуру: каламбур з початковими літерами, каламбур-аббревіація та каламбур-акцент (морфологічний, лексичний та фонетичний каламбур відповідно). Наприклад: «*Break with a Banshee*» by Gilderoy Lockhart, «*Gadding with Ghouls*» by Gilderoy Lockhart, «*Holidays with Hags*» by Gilderoy Lockhart [4, р. 43]; «Балачки з Бабою-Ягою» Гільдероя Локарта, «Вакації з Вампірами» Гільдероя Локарта, «Перерви з Перевертнями» Гільдероя Локарта [3, с. 48].

При перекладі використовується морфологічний, лексичний та фонетичний каламбури, але більшу частину фонетичного каламбуру перекладач опускає.

Таким чином, комплексний аналіз особливостей передачі proverbia англомовних фантазійних творів українською мовою, а саме перекладу з англійської українською мовою каламбуру та негативних волюнтаривів дозволив встановити, що каламбури перекладаються переважно за допомогою таких перекладацьких прийомів, як калькування, компенсація та транслітерація, а при

передачі негативних волонтактивів в перекладі можна використувати прийом калькування, адаптації та транслітерації. Так, при перекладі провєрбїумів перекладач використав прийом транслітерації 27 разів (45%), прийом калькування 17 разів (28,3%), прийом компенсації 11 разів (18,3%), прийом адаптації 4 рази (6,7%) та прийом опушення 1 раз (1,7%).

Список використаних джерел:

1. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. 3-тє вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2005. 591 с.
2. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану; пер. з англ. В. Морозова. Київ: А-БАБА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 384 с.
3. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната; пер. з англ. В. Морозова. Київ: А-БА-БАГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 352 с.
4. Струк І. В. Когніція як основа перекладу провєрбїума / Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки. Київ: НАУ, 2014. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/9795>
5. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. London : Bloomsbury Publishing, 2007. 251 p.
6. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.– London: Bloomsbury Publishing, 2000. 462 p.

Вєнгринська О. Р.,

магістр 2 курсу, 201 група

Національного авіаційного університету

Науковий керівник: Семігінівська Т. Г.,

доцент кафедри англійської філології і перекладу

Національного авіаційного університету

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА

На сучасному етапі розвитку мовознавства надзвичайно актуальними є дослідження, які ґрунтуються на концепції мовної картини світу, тісно пов'язаної з ментальністю етносу. Це зумовлено тим, що у кожного народу є своя культура, традиції, менталітет, і вони знаходять своє відображення у мовній системі.

У літературі ця картина світу зображується через світобачення автора. Саме письменник стає так-званим представником певної етнокультурної групи, а формування його мовної особистості відображається у його творчості.

У художньому тексті відбиваються особливості побуту та життя суспільства або певного народу, який описує автор, а простір твору відтворює особливості лінгвокультурного середовища, до якого належить письменник [2, с. 155].

При перекладі текстів і особливо художніх творів водночас з проблемою власне перекладу виникає ціла низка інших факторів, які складають адекватне «перекодування» авторського задуму. До них належать численні національно-культурні відмінності в асоціативному мисленні, образному сприйнятті дійсності, традиційних, жанрових і композиційних формах [1, с. 55]. Тобто у більшості випадків тут йдеться про так звані «лінгвокультуреми» – мовні одиниці, які не тільки вербалізують певне значення, але й несуть в собі «національну інформацію культурні цінності, реалії тощо» [6, с. 117].

У перекладах художньої літератури точність часто досягається не за рахунок прямого перекладу, а за рахунок відступу від оригіналу та відповідної заміни. Кожна мова – особлива і має засоби вираження, що притаманні тільки їй одній. Для того, щоб вірно передати думку, образ або фразу, в художньому перекладі іноді доводиться їх повністю змінити [5, с. 23].

Отже, ми доходимо висновку, що переклад повинен повністю відтворювати ідею першотвору, стильові своєрідності оригіналу. При цьому неминуче перекладачу доведеться вдатися до прагматичної адаптації вихідного тексту, враховуючи специфічні для ареалу мови перекладу історичні, соціально культурні та психологічні фактори, що найчастіше істотно впливають на сприйняття перекладу.

Творчість класика світової літератури Редьярда Кіплінга відзначається своєю неповторністю та унікальністю. Лінгвокультурний простір художньої прози автора поєднує у собі кілька культурних традицій, серед яких домінуючими є англійська та індійська. Така особливість творчості Редьярда Кіплінга зумовлена особливістю мовної особистості автора. Мовна особистість Редьярда Кіплінга відзначається бікультуричним характером.

Редьярда Кіплінга можна вважати носієм двох картин світу, а саме англійської та індійської. За своєю суттю вони є